

політичний коментар

число 3 (33), березень 2006

У цьому числі ***політичного коментаря*** Міжнародний центр перспективних досліджень представляє результати аналізу державної політики та чинників впливу на неї у лютому – початку березня 2006 року.

Зміст

<i>Головне</i>	<i>2</i>
<i>Політична конкуренція</i>	<i>3</i>
<i>Зовнішні відносини</i>	<i>9</i>
<i>Державні рішення</i>	<i>14</i>
<i>Економічне середовище</i>	<i>17</i>

***Міжнародний центр
перспективних досліджень***
вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050
www.icps.com.ua

ГОЛОВНЕ

Дискусію щодо політичної реформи та створення майбутньої парламентської коаліції перенесено на післявиборний період. Верховна Рада ухвалює рішення під впливом виборів, збільшуючи соціальні видатки, чим ускладнює проведення реформ. Через опозиційність парламенту можливості уряду з ухвалення державних рішень суттєво обмежені. Шанси потрапити до парламенту мають ті самі шість політичних сил. Незважаючи на зменшення рівня використання брудного PR, виборча кампанія залишається малозмістовною. Партії і блоки не представляють суспільству власні програми і не прагнуть їх обговорювати (див. **ПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ**).

Переговори між Україною та Росією з питань базування Чорноморського флоту РФ у Криму зафіксували принципову відмінність позицій сторін. Росія прагне зберегти свою військову та політично-економічну присутність у Криму і сподівається на посилення свого впливу на Україну через кримський чинник після виборів. Україна та ЄС продовжують працювати над виконанням Плану дій: угоди зі спрощення візового режиму і реадмісії мають бути підписані в березні. Напередодні виборів США зробили одразу три кроки назустріч Україні: надали статус країни з ринковою економікою, підписали двосторонній протокол, необхідний для вступу до СОТ, а також відновили процедуру скасування поправки Джексона–Веніка (див. **ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ**).

Усупереч спекуляціям, поширюваним опозицією у ЗМІ, рішення уряду про будівництво в Україні “сухого” сховища для відпрацьованого ядерного палива вигідне Україні і сприятиме посиленню енергетичної незалежності. Запропонована для обговорення Концепція вдосконалення судоустрою і забезпечення справедливого судочинства дає відповіді на більшість питань з розбудови незалежної судової гілки влади, а її затвердження на рівні нормативно-правового акта дозволить розпочати нову спробу реальної судової реформи (див. **ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ**).

Зростання реального ВВП у січні 2006 року становило 0,9%. Зростання споживчих цін у січні–лютому 2006 року становило 3% і стало найвищим показником для відповідного періоду за останні шість років. Підвищення доходів громадян призводить до скорочення обсягів субсидій на оплату послуг житлово-комунального господарства. Ми знизили прогноз зростання реального ВВП 2006 року до 4% (див. **ЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ**).

ПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ

Лютий не став визначальним періодом у розвитку політичної ситуації у країні. Політики відклали питання вирішення парламентсько-урядового протистояння, досягнення згоди щодо політичної реформи та створення парламентської коаліції на період після виборів. Наразі вони зосередилися на агітаційній кампанії та боротьбі за владу.

Звернення Президента до Верховної Ради України, незважаючи на виголошені в ньому орієнтири дій влади на 2006 рік, не стало однією з визначальних подій місяця. У своєму виступі Президент запропонував план дій для влади, визначив перелік пріоритетних цього року реформ (судова реформа, боротьба з корупцією, реформа охорони здоров'я, реформа освіти, програма енергозбереження та підтримки села), а також висловив свою позицію щодо конституційної реформи. Однак в умовах передвиборної кампанії більшу частину змісту звернення Президента депутати та ЗМІ проігнорували. Головним для парламентаріїв стала позиція Президента щодо політреформи, яка виявилася на цей момент релістичною та поміркованою.

Пропозиція Віктора Ющенка перенести дискусію щодо політичної реформи на післявиборний період лише зафіксувала нездатність і небажання сторін зробити це зараз. Верховна Рада вкотре не обрала за своєю квотою суддів Конституційного Суду і не привела до присяги суддів, обраних за квотою Президента та З'їзду суддів. Таким чином, вона успішно блокує єдиний важіль впливу Президента на запровадження політреформи. У своєму виступі Президент прояснив свою майбутню тактику: він пропонує розробити нову Конституцію та ухвалити її на всеукраїнському референдумі. Водночас Президент залишив за собою право переглянути наявний варіант реформи у Конституційному Суді (який колись таки буде сформовано), маючи засіб тиску на депутатів з цього питання.

У зв'язку з оприлюдненням Президентом плану після виборів ми прогнозуємо збільшення протистояння між Президентом і тими партіями у Верховній Раді, що підтримують чинні зміни до Конституції. Якщо зараз основний зміст суперечки – призначення суддів Конституційного Суду, то після виборів до цього додасться ухвалення нового закону про референдуми (нинішній морально застарів¹) і, звісно, сам текст нової Конституції.

Верховна Рада і надалі опозиційна до уряду в ухваленні державних рішень. Хоча більшість з них не матимуть реальних наслідків і мають лише передвиборний характер, деякі рішення парламентаріїв здатні суттєво ускладнити перспективу проведення реформ після виборів. Так, було подолано вето Президента на законопроект про внесення змін до бюджету, який передбачав збільшення цього року пільг для “дітей війни”. Ці рішення не лише ускладнюють виконання бюджету урядом. На нашу думку, вони також зменшують імовірність проведення 2006 року анонсованих Президентом реформ, оскільки обмежують можливість

***Звернення
Президента
до Верховної Ради
не було почуто***

***Президент
презентував свій
план зміни
Конституції***

***Рішення Верховної
Ради ставлять під
загрозу проведення
реформ після виборів***

¹ Чинний нині закон про всеукраїнський і місцевий референдуми ухвалено 3 липня 1991 року, майже за п'ять років до ухвалення Конституції. Певні його положення не повністю відповідають чинній Конституції: порядок призначення референдумів, перелік питань, з яких вони призначаються, та ін.

знайти після виборів кошти на їхнє цільове фінансування. Навряд чи новий парламент для проведення реформ зможе урізати соціальний бюджет.

Можливості уряду обмежені

З огляду на опозиційність парламенту можливості уряду суттєво обмежені. З реформ, про які у своєму виступі перед парламентом говорив Президент, можна відзначити лише підготовку Концепції реформування судового устрою (див. **ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ**). За місяць уряд провів низку заходів, присвячених проблемі енергозбереження. Однак у цій сфері досі не були визначені пріоритети урядової політики. Більшість зусиль уряду витрачаються на сварки з опозицією та є реакцією на проблеми, які виникають у тій чи тій галузі.

Успішнішою є діяльність у зовнішній політиці, оскільки вона менш залежна від рішень парламенту. Можна відзначити підписання вкрай важливого двостороннього протоколу щодо доступу на ринки товарів і послуг в рамках вступу до СОТ зі США та здобуття від США статусу країни з ринковою економікою (див. **ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ**).

Уряд не навчився взаємодіяти з громадськістю...

Передвиборна кампанія оголила дві суттєві проблеми у діяльності уряду. По-перше, уряд досі не вміє розробляти рішення згідно з новими демократичними процедурами, залучати до розробки рішень усі зацікавлені сторони. Численні громадські обговорення, що відбувалися впродовж місяця, стали в основному мало вдалими PR-приводами для уряду. Уряд поки що не розуміє, як він має організувати взаємодію з третім сектором для того, щоб розробити ефективне державне рішення. Громадський сектор не залучають на ранніх стадіях вироблення рішень, відсутні усталені процедури такого залучення та механізми співпраці.

...та ефективно інформувати її про свою діяльність

По-друге, уряд досі не зрозумів важливості постійної комунікації з громадськістю та донесення своєї позиції. Навіть коли вироблено ефективне рішення, уряд не здатен пояснити суспільству його суть. Опозиція видається успішнішою в його критиці (здебільшого тому, що критикувати завжди легше), хоча найчастіше критика є пустою за своїм змістом. Замість того, щоб висвітлювати свої ініціативи та здобутки, уряд змушений виправдовуватися за свою діяльність. Часто це не залежить від того, наскільки якісним є саме урядове рішення. Яскравий приклад такої ситуації – дискусія з приводу будівництва сховища відпрацьованого ядерного палива. Уряд не зміг заздалегідь пояснити позитиви цього рішення і пізніше змушений був виправдовуватися за нього перед опозицією (див. **ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ**).

Передвиборна кампанія стала позитивнішою...

Розпал передвиборної боротьби продовжує збільшуватися. Одним з позитивів цієї кампанії є порівняно менший обсяг чорного піару. На національному рівні лише маргінальні політичні сили, які мають невеликі шанси подолати 3-відсотковий бар'єр, активно використовують у своїй кампанії дражливі теми, що різко поділяють суспільство (мова, протиставлення Західної та Східної України, статус вояків УПА та ін.). Партії – лідери перегонів переважно зосереджені на позитивній передвиборній агітації, ніж це було на минулих президентських виборах.

...але ще не стала змістовнішою

Водночас агітаційна кампанія не стає змістовнішою. Партії і блоки не представляють суспільству власні програми і не прагнуть їх обговорювати. Спроба говорити по суті своїх програм чи критикувати суть дій своїх опонентів у більшості з них не вдається. Представляючи себе, партії переважно обходяться загальними фразами про поліпшення життя або назвами власних документів ("стратегія економічного роз-

витуку”, “дорожня карта”). Критика ж опонентів дуже часто голослівна (наочний приклад – критика Блоком Юлії Тимошенко проекту будівництва сховища ядерних відходів).

На нашу думку, основна причина такого стану речей – низька якість програмних документів більшості політичних партій. Їхні передвиборні програми надто загальні, не дають враження про пріоритети діяльності партії та її перші кроки при владі. Відповідно, вони містять мало цікавої інформації для ЗМІ та суспільства.

Кампанії більшості партій-лідерів побудовано на однаковій основі. Головними засобами масової агітації більшості політичних сил продовжують бути лідери та заідеологізовані наративи, які пояснюють переваги однієї та хибні іншої політичної сили. Основним джерелом ідентифікації для політичних партій продовжує бути Помаранчева революція. Більшість політичних сил прагнуть певним чином позиціонувати себе щодо цієї події: “Наша Україна”, Блок Юлії Тимошенко та ПОРА–ПРП позиціонують себе як послідовники Майдану; Партія регіонів і блок “НЕ ТАК!” вважають, що після революції до влади прийшли непрофесійні політики; Народний блок Литвина прагне показати себе як компромісну силу між цими двома таборами.

Дистанціюється від “помаранчевої системи координат” лише Соціалістична партія України (СПУ). СПУ прагне використати у своїй кампанії позитивний досвід діяльності її членів у органах влади: міністра освіти, голови Фонду держмайна, міністра внутрішніх справ. Невбудованою в цю систему координат є також Комуністична партія України (КПУ). Це відбувається, на нашу думку, через те, що ця партія є однією з небагатьох, хто має чітко виражений ідеологічний характер і перебуває в позасистемній опозиції. Крім того, упродовж кампанії КПУ загалом провадить досить невиразну агітаційну кампанію.

Передвиборні рейтинги демонструють негативну реакцію населення на такий хід кампанії. Результати опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) у лютому², дають досить несподівані результати. Згідно з ними, кількість людей, які не визначилися зі своїм вибором, суттєво зросла проти минулого місяця. Це призвело до статистично значущого спаду рейтингу Партії регіонів і Блоку “Наша Україна”. Минулий місяць також не приніс зростання рейтингу БЮТ. Це можна проінтерпретувати тим, що кризова ситуація з газопостачанням у січні мобілізувала електорат партій – лідерів перегонів, що призвело до збільшення їхнього рейтингу та зменшення кількості людей, які не визначилися з вибором. Однак як тільки напруга навколо цієї проблеми спала і увага суспільства переключилася на поточну політичну ситуацію, люди розчарувалися в тому, як проводять кампанію лідери перегонів³.

Підтримка лідерів перегонів не збільшується

Однак загалом картина підтримки населенням основних політичних партій не змінюється. Приблизно однакові шанси отримати більшість є у “віртуальних” коаліцій Партія регіонів–КПУ–Народний блок Литвина і “Наша Україна”–БЮТ–СПУ. Остаточний розподіл місць у парламенті залежатиме не лише від рівня підтримки певної політичної сили, а й від кількості виборців, що проголосують за партії, які не подо-

² Див. <http://www.kiis.com.ua/txt/doc/22022006/press.doc>.

³ Потрібно зазначити, що це лише гіпотеза, яка базується на даних однієї професійної соціологічної служби.

лали 3-відсотковий бар'єр. Тому говорити про те, яка з політичних сил володітиме “золотою акцією” під час створення коаліції (це буде СПУ у коаліції “Наша Україна”–БЮТ чи “Наша Україна”–Народний блок Литвина матиме змогу обирати до кого приєднатися), можна буде лише після виборів.

Таблиця 1. Динаміка рейтингів партій і блоків у першій половині виборчої кампанії, %

	26–31 січня 2006 року	4–13 лютого 2006 року
Партія регіонів	29,9	26,0
Блок “Наша Україна”	18,5	14,4
Блок Юлії Тимошенко	10,4	11,7
Соціалістична партія України	4,0	4,5
Народний блок Литвина	2,6	3,2
Комуністична партія України	4,5	2,2
Блок Наталії Вітренко “Народна опозиція”	1,3	1,5
Громадянський блок “ПОРА–ПРП”	0,7	1,4
Опозиційний блок “НЕ ТАК!”	0,5	0,5
Український народний блок Костенка і Плюща	0,5	0,4
Ще не визначилися	13,5	22,1

Джерело: КМІС

Таблиця 2. Рейтинги основних політичних сил і приблизний розподіл місць у парламенті

Назва партії	Серед усіх опитаних, %	Серед тих, хто визначився, %	Приблизний розподіл парламентських мандатів
Партія регіонів	26,0	37,0	189
Блок “Наша Україна”	14,4	20,4	105
Блок Юлії Тимошенко	11,7	16,6	85
Соціалістична партія України	4,5	6,3	32
Народний блок Литвина	3,2	4,5	23
Комуністична партія України	2,2	3,1	16
Блок Наталії Вітренко “Народна опозиція”	1,5	2,1	—
Громадянський блок “ПОРА–ПРП”	1,4	2,0	—
Опозиційний блок “НЕ ТАК!”	0,5	0,6	—
Український народний блок Костенка і Плюща	0,4	0,5	—

Джерело: КМІС. Розрахунки: *політичний коментар*

Доля майбутньої коаліції невизначена

Незрозумілим також залишається питання можливої участі у коаліції великих партій. Проект створення “помаранчевої коаліції” до виборів, як ми і прогнозували, провалився. Крапкою у цьому процесі стало одностороннє підписання Блоком Юлії Тимошенко власного варіанта коаліційної угоди та відмова від продовження інших переговорів. Утворення коаліції на базі однієї з “помаранчевих сил” і Партії регіонів досі негативно сприймає і населення, і самі політики. Нині більшість озвучених раніше варіантів майбутньої коаліції залишаються актуальними.

На нашу думку, проблеми зі створенням коаліції “помаранчевих партій” відображають об’єктивний процес розходження цих сил у поглядах. Порядок денний “помаранчевої коаліції” формату початку 2005 року вичерпано. Цілі, які об’єднували разом СПУ, БЮТ і НУ, серед яких можна назвати демократію, свободу слова та повалення авторитарного режиму, вже практично досягнуто. Спроба розробити новий порядок денний для цих сил невдала, адже нині в них досить різні погляди на пріоритети державної політики. Це і питання приватизації, і питання політичної реформи, і різне бачення ходу економічних реформ. Для створення такої коаліції також надто гострою є конкуренція політичних команд.

З погляду реалізації державної політики коаліцію доцільніше було б організувати на інших підставах, ніж належність до “помаранчевого” чи “біло-блакитного” таборів. Однак доки такий розподіл сприймають переважна частина суспільства і політики, такі спроби гальмуватимуться. Тому такі проекти, як коаліція “Нашої України” з Партією регіонів, досі сприймаються насторожено і є скоріше елементом антипіару опонентів, ніж реальною можливістю.

Ми надалі очікуємо нестабільність майбутньої коаліції та уряду, незалежно від їхнього складу. Основні чинники майбутньої нестабільності – відсутність програмної дискусії навколо діяльності коаліції та консенсусу щодо політичної реформи – продовжують бути актуальними⁴. Жодна з політичних сил не працює на створення основ для стабільної коаліції після парламентських виборів. Це, на нашу думку, завадить майбутньому уряду ухвалювати ефективні рішення і впроваджувати економічні реформи.

“Помаранчева коаліція” пережила себе

Підтримка майбутнього уряду буде нестабільною

Парламентські коаліції: світовий досвід

У більшості країн з пропорційною виборчою системою жодна з партій не отримує більше половини парламентських мандатів, і для формування уряду необхідно є парламентська коаліція. У таких випадках зазвичай до партії, що отримала перше місце на виборах, долучаються одна–дві невеликі партії, які, об’єднавши свої зусилля, в змозі контролювати парламент і сформувати уряд. Однак залежно від обставин коаліції можуть формуватися і за іншими принципами.

1. Коаліція без лідера перегонів. Коаліція може бути створена і без участі партії, що отримала перше місце на виборах. Так, у Канаді після виборів перевагу у створенні коаліції має партія, що формувала чинний до цього уряд. Якщо вона вважає, що шанси на підтримку чинного уряду в новому парламенті невеликі, уряд іде у відставку. У іншому разі партія, яка до цього була при владі, розпочинає переговори щодо створення нової коаліції та збереження чинного уряду. Таким чином, наприклад, Ліберальна партія у провінції Онтаріо змогла 1985 року сформувати уряд, маючи на кілька місць менше, ніж Прогресивно-консервативна партія Онтаріо.

2. “Напівучасть” у коаліції. Партія, що увійшла до коаліції, може навіть залишитися опозиційною до уряду. Попередній приклад підходить і тут. З 1985 до 1987 року Ліберальна партія Онтаріо мала

⁴ Докладніше про ці чинники – див. *політичний коментар* за лютий 2006 року, с. 6–7.

спільний уряд разом з Новою демократичною партією Онтаріо (НДП) на базі договору, за яким НДП погодилася підтримувати лібералів упродовж двох років і голосувати з нею проти вотумів недовіри уряду та за бюджетне законодавство. В обмін на це ліберали зобов'язалися підтримати певний перелік проектів і заходів НДП. Найцікавіше, що НДП формально залишилась опозиційною партією, не увійшла до складу уряду. Уряд, таким чином, був не коаліційним.

3. Коаліція + “напівучасть”. Ще складнішим шляхом довелося піти під час формування уряду новозеландським партіям у парламенті сорок восьмого скликання. Уряд формує коаліція з Трудової та Прогресивної партії. Ще дві партії мають з цією коаліцією домовленість про підтримку уряду під час голосування щодо вотуму недовіри. І ще одна – Зелена партія – має домовленість з урядовою коаліцією, що у разі такого голосування вона не голосуватиме ні проти, ні за. Саме така система домовленостей дає змогу уряду зберігати стабільність.

4. Національний уряд. Такий термін означає створення коаліції на базі усіх чи більшості політичних партій, що увійшли до парламенту. Створення національних урядів найчастіше відбувається під час кризових ситуацій, таких як війна чи депресія, коли уряду потрібна підвищена легітимність в очах громадян. Так, національні уряди було створено у Великій Британії під час Першої та Другої світових воєн.

5. Велика коаліція (“гранд-коаліція”). Інколи дві великі партії, що опонують одна одній під час кампанії, після неї створюють коаліцію між собою. Нині така коаліція діє у Німеччині: після виборів 2005 року в коаліцію об'єдналися соціал-демократи та християнські демократи. Основна мотивація для створення такої коаліції – надто велика фрагментація менших партій або ж їхня радикальна ідеологія. Так, щоб не допустити крайні праві та крайні ліві партії до участі в уряді, в Австрії з 1986 до 2000 року діяла коаліція між правою Народною та лівою Соціал-демократичною партіями. Негативним моментом у створенні таких коаліцій є розчарування виборців, оскільки чергові вибори мало що змінюють у владі.

6. “Коаліція-райдуга”. Цей термін вживають щодо коаліції, яка успішно діяла у Фінляндії з 1995 року. Її унікальністю було об'єднання в уряді п'яти політичних партій різних ідеологічних орієнтацій. Основою цієї коаліції стали Соціал-демократична партія та партія Національна коаліція. Уряд також включав Зелену партію, Лівий альянс і Шведську народну партію. Незважаючи на такий склад, ця коаліція проіснувала весь термін повноважень парламенту до 2003 року.

Світовий досвід демонструє, що у бажанні створити коаліцію та зберегти уряд політичні партії досить вигадливі. Коаліція може бути стабільною незалежно від кількості її учасників та їхньої ідеологічної позиції. Цей досвід також переконує, що простір між опозиційністю і повною підтримкою уряду досить великий. Існує багато форм залучення опозиційних і напівопозиційних партій до підтримки уряду.

ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ

Російська Федерація

Хоча газовий конфлікт на певний час вирішено, відносини з Росією лишаються напруженими. Україна та Росія мають принципово різні позиції щодо майбутнього України та її ролі у зміцненні позицій російської держави у світі.

Українсько-російська суперечка щодо базування Чорноморського флоту РФ у Криму спонукала до початку роботи Міждержавну комісію “Ющенко–Путін”, яка була створена ще у травні 2005 року. Можливість України в односторонньому порядку інвентаризувати об’єкти і земельні ділянки ЧФ та переглянути умови базування флоту змусили Росію сісти за стіл переговорів.

Незважаючи на певний прогрес у відносинах України та Росії з питання базування Чорноморського флоту⁵, засідання підкомісії не принесло відчутних результатів. Росія не хоче погоджуватися на вимоги України впровадити у правове поле використання землі та майна Чорноморським флотом, закріплюючи це договорами оренди, бо це є по суті кроком до підвищення плати за базування російського флоту і початком переговорів про його виведення після 2017 року. Позитивне досягнення переговорів – рішення проводити засідання підкомісії щотримісяці.

Кроки України спрямовано на впорядкування і зменшення військової, а також соціально-економічної присутності Росії в Криму та збільшення контролю на кримських узбережжях і розташованими на ньому об’єктами. Росія, навпаки, зацікавлена у збереженні статус-кво та присутності свого флоту і в майбутньому, бо саме флот є головним чинником утримування і розширення російської політичної та економічної експансії в Криму. Тому Росія і надалі гальмуватиме вирішення цих питань, сподіваючись, що після парламентських виборів може змінитися внутрішньополітична кон’юнктура в Україні (наприклад, до влади прийде опозиція або ж уряд буде створено на основі широкої коаліції, що також послабить позиції Президента).

Що більше, Росія сподівається посилити свій вплив на Україну через кримський чинник після парламентських виборів. Завдяки відсутності адміністративного ресурсу і пропорційній системі виборів до парламенту Криму та місцевих рад пройдуть переважно проросійськи орієнтовані сили (Партія регіонів і численні проросійські партії місцевого значення, як, наприклад, “Руський блок”). Для більшості кримських партійних організацій Росія становить джерело фінансування і політичної підтримки, а після виборів Росія зможе використовувати їх для дестабілізації ситуації в Криму. Уже зараз переважно опозиційна до уряду місцева влада, підтримувана “заїзними” російськими політиками, займає активну проросійську позицію в суперечці навколо російського флоту. Сигналом до цього є також ініційоване Партією регіонів голосування в кримському парламенті за проведення референдуму в Криму про надання російській мові державного статусу, що вже було оголошено неконституційним прокуратурою Автономної Республіки.

Переговори з питань ЧФ РФ зафіксували принципову відмінність позицій сторін

Після виборів Росія може посилити свій вплив на Україну через кримський чинник

⁵ Від підписання Рамкової угоди про статус і умови перебування ЧФ РФ на території України 1997 року проблемні питання, пов’язані з російським флотом, було “законсервовано”, а підкомісія з питань ЧФ збиралася вкрай зрідка.

Це голосування є не просто частиною передвиборної агітації. Воно свідчить про те, що після виборів Росія провокуватиме сепаратистські настрої в Криму. За умови формування хиткої урядової коаліції або взагалі опозиційного президентові уряду на загальнонаціональному рівні Україна може бути змушена піти на федералізацію країни або, щонайменше, на стратегічні поступки в інших сферах взаємодії з Росією.

Росія не виявляє наміру усувати негативні наслідки торгових воєн

Росія також не виявляє наміру усувати негативні наслідки торгових воєн, зокрема м'ясомолочної. Хиткого компромісу у м'ясомолочній кризі було досягнуто після згоди України на інспекції російської Федеральної служби з ветеринарного та фітосанітарного нагляду на українських підприємствах. Однак очевидно, що ці інспекції – скоріше промислове шпигунство, а не спосіб припинення торгових воєн.

Позитивним зрушенням є те, що Україна вийшла на завершальний етап підписання угоди про реадмісію з Росією. Ціною підписання може стати компроміс щодо трирічної відстрочки з реадмісії громадян третіх країн. Саме цей компроміс уможливив підписання угоди про реадмісію між Росією та ЄС. Для України підписання угоди з Росією дуже актуальне, бо завершуються переговори з реадмісії з Європейським Союзом.

Українська влада не має стратегії політики щодо Росії

Найбільшою проблемою в українсько-російських відносинах є те, що українська влада не випрацювала ані публічної, ані прихованої стратегії політики щодо Росії. У той час як у Росії є чітка і дуже цілісна стратегія щодо України, яка покриває усі сфери взаємодії – політику, економіку, безпеку і гуманітарний вимір, в Україні контрстратегії немає.

Прагнення української влади побудувати нові відносини з Росією, базовані на національних інтересах, принципах прозорості та ринковості, позбавлені системного підходу і поки що є маловпорядкованими реакціями на дії Москви. Українській стороні бракує цілісного аналізу наслідків і ризиків своїх дій у відповідь у різних сферах взаємовідносин, бракує прогнозу дій Росії, що робить Київ надзвичайно вразливим до російських “ударів”. Немає єдиної інформаційної політики: різні державні діячі часто роблять суперечливі заяви.

Європейський Союз

Європейський Союз продовжив діалог з учасниками виборчої кампанії в Україні

Європейський Союз уважно спостерігає за перебігом передвиборної кампанії в Україні. Європейський парламент продовжив діалог з лідерами виборчих перегонів, запросивши виступити на спеціальних слуханнях стосовно України представників Партії регіонів, Соціалістичної партії та Народного блоку Литвина. Незважаючи на готовність ЄС працювати з Україною незалежно від того, який уряд прийде до влади, Європу хвилює, чи проєвропейські сили зможуть створити більшість у парламенті. Адже після виборів мають початися переговори з новою поглибленою угодою, що замінить Угоду про партнерство і співпрацю, і від складу парламенту залежатиме, наскільки Україна зможе продовжувати необхідні для інтеграції реформи та наскільки глибокою щодо інтеграції України може бути наступна угода.

Міністр закордонних справ України заявив, що 2006 року Україна прийме рішення, чи подавати їй заявку про членство ЄС. Водночас позиція комісара ЄС з питань розширення, що впродовж найближчих 20 років колишні республіки Радянського Союзу не стануть членами ЄС, відображає настрої, які домінують в ЄС внаслідок кризи розширення. Уже зараз ЄС пропонує Україні практично необмежені можливості інтеграції у свої ринки, мовчазно відкидаючи можливість політичного членства. Якщо Україна подасть заявку на вступ, їй, вірогідно, у кращо-

му разі буде запропоновано модифіковану модель членства. Певним чином досвід переговорів з Туреччиною може бути актуальним для України: турецька модель інтеграції може бути застосована до нашої країни.

Не маючи однозначної перспективи членства в ЄС і не бажаючи інтегруватися в євразійський простір, Україна і далі перебуватиме в зоні невизначеності між Європою та Росією у найближчі 15–20 років. З огляду на це перед українським урядом постає завдання випрацювати реалістичну і публічну стратегією інтеграції до Європейського Союзу. В основу цієї стратегії може лягти економічна інтеграція до ЄС, підґрунтя для якої буде закладено зоною вільної торгівлі та поглибленою інтеграцією в пріоритетних для України секторах економіки. Невирішеним лишається питання створення єдиного органу координації процесів інтеграції в Україні, який би міг об'єднати всі профільні міністерства і відомства.

У рамках європейських дебатів зі зміцнення енергетичної безпеки ЄС вже з'явилося кілька ініціатив, кожна з яких включає Україну як країну – транзитора енергоносіїв. Польща запропонувала укладення Енергетичного пакту як організації “м'якої” безпеки в Європі. Цю ідею відкинули Франція і Німеччина, закликавши до поширення механізмів вже чинної Енергетичної Хартії на Росію. Незалежно від того, яку саме концепцію буде обрано, Україна формуватиме європейську систему енергетичної безпеки й енергетичний ринок. Що більше, саме це передбачено Меморандумом про взаєморозуміння щодо співпраці у сфері енергетики, підписаним у грудні 2005 року⁶.

Задля реалізації намірів, виголошених у Меморандумі, Україна має почати підготовку до відповідної Угоди про створення Енергетичної спільноти з ЄС на зразок тієї, що була підписана з країнами Південно-Східної Європи 25 жовтня 2005 року⁷. Енергетична спільнота створює спільний регуляторний простір ЄС і сприяє ефективній співпраці між ЄС та її сусідами. Вхідження України на ринок електроенергії і газу Енергетичної спільноти потребуватиме ухвалення норм і стандартів ЄС, у тому числі в галузі енергетики, довідки і правил щодо конкуренції.

Для інтеграції електроенергетичної системи України в європейське Об'єднання з координації передачі електроенергії (UCTE) на замовлення Європейської Комісії проводиться дослідження, результати якого будуть оприлюднені наприкінці року. На технічну допомогу Україні для прийняття стандартів UCTE виділено кошти програми TACIS. Ключовим питанням для забезпечення конкурентоспроможності України на ринку електроенергії ЄС лишається впровадження енергоощадних технологій.

На виконання Плану дій Україна–ЄС уряд України розробив План заходів на 2006 рік. Хоча підготовка цього документа є позитивним зрушенням у процедурному забезпеченні процесу євроінтеграції, проте її змістовне наповнення неадекватне. План заходів лишається зразком численних бюрократичних програмних документів уряду, під час підготовки яких не було використано стратегічного, комплексного підходу, орієнтованого на результати. Наприклад, близько 50% заходів не мають

В умовах кризи розширення ЄС Україні потрібна реалістична стратегія інтеграції

Для входження в Енергетичну спільноту Україна має ухвалити відповідні норми законодавства ЄС

План заходів на виконання Плану дій Україна–ЄС на 2006 рік неадекватний

⁶ Див. *політичний коментар* за січень 2006 року, с. 10.

⁷ Договір про Енергетичну спільноту створив найбільший внутрішній ринок електроенергії і газу у світі, об'єднавши 34 учасників: 25 країн ЄС і Південно-Східної Європи – Хорватію, Боснію і Герцеговину, Сербію, Чорногорію, Албанію, Македонію, Румунію, Болгарію, Косово. Тривають переговори з Туреччиною. Молдова, Україна і Норвегія також подали заявку на вступ.

конкретних термінів виконання, а кількість встановлених урядом пріоритетів за одним напрямом налічує кілька десятків.

Документ практично не містить жодних зв'язків з ключовим інструментом наближення до європейських норм і стандартів ЄС – Twinning, що вже почав запроваджуватися в Україні. На нашу думку, заходи мають супроводжуватися чіткими термінами виконання, містити зв'язки з проектами Twinning, які вже розробляються, а також передбачати використання процедур ЄС з аналізу політики та розробки стратегічних документів, зокрема стандартів так званих Зелених і Білих книг.

Призначене публічне обговорення Плану заходів без змістовного перегляду документа буде малорезультативним, тоді як на тлі передвиборних маніпуляцій питанням євроінтеграції відкриті громадські обговорення Плану заходів і Плану дій Україна–ЄС могли б зробити вагомий внесок у інформування громадян України про вигоди та ризики європейської інтеграції.

Угода про реадмісію з ЄС матиме позитивний ефект для міграційної політики України

Україна та ЄС завершили третій раунд переговорів зі спрощення візового режиму і реадмісії з ЄС. Наразі лишаються невирішеними два проблемних питання в кожній з угод. Незважаючи на поширені побоювання, що після підписання Угоди про реадмісію з ЄС і без відповідних угод з Росією і Білоруссю Україна перетвориться на “відстійник” нелегальних мігрантів, Угода з ЄС може стати потужним стимулом реформування сфери управління міграцією в Україні на зразок того, яким було підняття Росією цін на газ для модернізації економіки України і впровадження енергозбереження.

Підписання угоди про реадмісію сприятиме вдосконаленню внутрішнього законодавства України, створенню єдиної міграційної служби і збільшенню її матеріально-технічного забезпечення, інтенсифікації міжнародної співпраці прикордонних і міграційних служб, облаштування східного кордону України, що зробить боротьбу з нелегальною міграцією ефективнішою. За оптимістичного варіанта підписання угоди може навіть призвести до зменшення обсягів транзитної нелегальної міграції, бо наявність процедури реадмісії може змусити транснаціональні злочинні угруповання переорієнтувати шляхи нелегальної міграції повз Україну.

Ефект від спрощення візового режиму може нівелюватися, якщо ЄС вдвічі збільшить ціни на шенгенські візи у зв'язку з впровадженням біометричних віз з 2007 року. В ЄС зараз відбувається дискусія, чи може подорожчання віз обійти Україну як сусідню країну. На такому вирішенні наполягають передусім країни Центральної Європи.

Сполучені Штати Америки

США визнали Україну країною з ринковою економікою...

Від 1 лютого 2006 року США вважають Україну країною з ринковою економікою. Отримання цього статусу після п'яти років очікування пов'язано не тільки з тим, що Україна виконала всі економічні вимоги, а й з політичною підтримкою, яку надають Сполучені Штати Україні після перемоги Помаранчевої революції.

Як і у разі зі статусом від ЄС⁸, це рішення має скоріше політичне, ніж економічне значення. Статус країни з ринковою економікою дасть змо-

⁸ Про наслідки отримання статусу країни з ринковою економікою від ЄС див. ***політичний коментар*** за грудень 2005 року, с. 8.

гу українським виробникам брати участь в антидемпінгових розслідуваннях, ініційованих американськими виробниками проти української продукції. Це зробить застосування антидемпінгових заходів складнішим, а процес проведення розслідувань набагато прозорішим. Проте це не означатиме скасування чинних антидемпінгових мит (хоча в українських підприємств з'явиться можливість вимагати їхнього перегляду), так само як не гарантуватиме розширення експорту з України до США⁹.

Визнання України як країни з ринковою економікою підвищить кредитний рейтинг України, що матиме позитивний вплив на інвестиційну привабливість країни. Рішення США, найімовірніше, змінить позиції інших країн, що не вважають Україну країною з ринковою економікою, наприклад, Мексики.

Невдовзі після надання Україні статусу країни з ринковою економікою США підписали двосторонній протокол про доступ на ринки товарів і послуг, необхідний для вступу до СОТ. Підписання цього ключового двостороннього протоколу прискорить завершення переговорів з іншими країнами — членами Робочої групи. Україна прогнозує, що зможе стати членом СОТ найпізніше восени 2006 року.

Україна підписала також базовий документ для протоколу про взаємний доступ на ринки товарів і послуг у рамках вступу України до СОТ з Єгиптом. Не підписаними лишаються протоколи з шістьма країнами — членами Робочої групи: Австралією, Вірменією, Киргизстаном, Колумбією, Панамою і Тайванем.

Палата представників США 8 березня ухвалила закон про скасування поправки Джексона–Веніка щодо України¹⁰. Це рішення стало завершальним у “комплекті” остаточних торгівельних домовленостей України та США, до яких уряди обох країн дійшли за останні два місяці.

**...підписали
двосторонній
протокол для вступу
до СОТ...**

**...і продовжили
процедуру скасування
поправки
Джексона–Веніка**

⁹ За даними Держкомстату, український експорт до США 2005 року становив 957 млн. дол. США, або 2,8% загального експорту товарів, імпорту — 710 млн. дол. США, або 2%.

¹⁰ Докладніше про поправку Джексона–Веніка — див. *політичний коментар* за грудень 2005 року, с. 12–13.

ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ

Будівництво сховища ядерного палива в Україні

Рішення уряду про підписання контракту з американською компанією Holtec International на будівництво в Україні сховища для відпрацьованого ядерного палива викликало широкий розголос у засобах масової інформації та стало предметом передвиборної кампанії опозиційних блоків. Основним заголовком цієї піар-кампанії є те, що в Україні буде зватися “звалище радіоактивних відходів з усієї Європи й Америки”.

Рішення про будівництво сховища для відпрацьованого ядерного палива, а також оголошення тендеру прийнято ще 2003 року урядом Віктора Януковича. Сам тендер, в якому перемогла американська компанія, відбувся наприкінці 2004 року, також за часів минулої влади. Контракт між НАЕК “Енергоатом” і Holtec International підписано 26 грудня 2005 року. У зв’язку з критичною ситуацією, яка склалася на той час в українсько-російських газових відносинах, підписання контракту широка громадськість не завважила.

Сховище відпрацьованого ядерного палива посилить енергетичну незалежність України

На нашу думку, підписаний контракт вигідний Україні і сприяє збільшенню її енергетичної незалежності. По-перше, плановане сховище не є могильником відпрацьованих ядерних відходів, а лише тимчасовим місцем зберігання відпрацьованого ядерного палива з українських АЕС до часу його транспортування на подальшу переробку. Тому будь-яка країна, яка має власну атомну енергетику, повинна мати і власну індустрію зберігання її відходів, якщо вона не хоче потрапити в політичну й економічну залежність від іншої держави.

По-друге, на цей момент відпрацьоване паливо зберігається на аналогічних об’єктах Росії, що коштує Україні в середньому до 100 млн. дол. США щорічно. По-третє, з 2011 року Росія більше не зможе приймати для зберігання відпрацьоване ядерне паливо з огляду на ухвалений Державною Думою закон, що забороняє ввезення радіоактивних відходів на територію РФ. Це змусить Україну шукати альтернативні способи вирішення проблеми.

“Сухе” сховище екологічно найбезпечніше

Нарешті, в українському сховищі для відпрацьованого ядерного палива використовуватимуть так зване “сухе” зберігання (на противагу “мокрому”, коли контейнери вміщено у воду й існує високий ризик корозії), що екологічно найбезпечніше. Такі самі контейнери використовують в атомній енергетиці США. Відповідно до сертифікатів, вони можуть витримати найжорсткіші зовнішні впливи (ураган, цунамі, падіння літальних апаратів і терористичні атаки). Компанія Holtec International має всі необхідні дозвільні та сертифікаційні документи й успішно працює в Бразилії, Великій Британії, Іспанії, Канаді, Китаї, Південній Кореї, США, Тайвані та Японії. Найдоцільнішим майданчиком для будівництва сховища з трьох запропонованих – два у зоні Чорнобильської АЕС, один на території Хмельницької АЕС – може бути зона відчуження ЧАЕС, яка ще тривалий час буде закритою для проживання та має відповідну інфраструктуру й наукові установи, що опікуються ядерною проблематикою.

Інформаційна кампанія проти цього проекту, яку розгортають опозиційні партії та блоки, має на меті збільшення електоральної підтримки через спекуляцію на болючих для українців проблемах екологічної безпеки. У цій проблемі очевидна вже тенденційна для українського уряду неспроможність провести якісну інформаційно-роз’яснювальну

кампанію для здобуття громадської підтримки необхідного державі проекту.

Концепція судової реформи

Національна комісія зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права¹¹ схвалила Концепцію вдосконалення судоустрою і забезпечення справедливого судочинства в Україні відповідно до європейських стандартів. Концепцію було представлено на експертизу Раді Європи. Її також розміщено на веб-сайті Міністерства юстиції України¹² й надіслано до Верховного Суду України, Вищого адміністративного суду, Вищого господарського суду і апеляційних судів для обговорення та внесення запропонованих редакційних змін. Після цього концепцію буде затверджено указом Президента.

Комісія також схвалила проект Рекомендацій зі здійснення судової реформи на 2006 рік і План першочергових заходів щодо вдосконалення судоустрою на 2006 рік, який буде затверджено указом Президента.

Судово-правова реформа покликана увідповіднити судову систему, організацію та діяльність правоохоронних органів, а також усі галузі права до соціально-економічних і політичних змін у суспільстві. Незалежний і професійний суд може стати головним гарантом політичної діяльності і влади, і опозиції, чинником поліпшення економічної ситуації завдяки справедливому вирішенню господарських і цивільно-правових суперечок.

Від 1990 року – часу ухвалення декларації “Про державний суверенітет України”, що поділила державну владу в Україні на законодавчу, виконавчу і судову, – проведено лише так звану малу судову реформу: 2001 року ухвалено пакет законів, якими внесено зміни і доповнення до законів України, що регулюють питання організації та діяльності судів та окремих правоохоронних органів. “Мала” реформа не вирішила проблеми ефективності правосуддя, спричиненої, зокрема, відсутністю законодавчої бази, необхідної кількості кваліфікованих суддів, слабкою правовою поінформованістю.

Основне завдання ухвалені Концепції, спрямовані на розвиток правосуддя на найближчі десять років, – реальне утвердження верховенства права у суспільстві і забезпечення кожного правом на справедливий судовий розгляд у незалежному і неупередженому суді. Подальший розвиток правосуддя в Україні має бути спрямований на забезпечення справедливої судової процедури, її спрощення та створення умов для вирішення суперечок у позасудовому порядку.

Особливу увагу в Концепції приділено системі добору кандидатів на посаду судді на конкурсних засадах, у тому числі і під час переміщення на посади до судів вищої інстанції. Така система добору суддів має забезпечувати формування висококваліфікованого і високоморального корпусу суддів.

Водночас Концепція передбачає, що механізм відповідальності суддів має гарантувати ефективне і своєчасне реагування на прояви суддівського свавілля та некомпетентності. Передбачається забезпечення

**До обговорення
запропоновано
Концепцію судової
реформи**

¹¹ Національна комісія, створена 5 липня 2005 року, – консультативно-дорадчий орган при Президенті України.

¹² http://www.minjust.gov.ua/files/konc_15.02.06.doc.

відкритого доступу до судових рішень як однієї з найефективніших форм контролю громадськості за діяльністю судової влади. Крім того, Концепція передбачає оптимізацію системи судів загальної юрисдикції на принципах спеціалізації та територіальності, суттєве поліпшення рівня умов професійної діяльності суддівського корпусу та стану виконання суддівських рішень.

***Зміст Концепції
дає відповіді
на більшість питань
з розбудови
незалежної судової
гілки влади***

Загалом зміст Концепції дає відповіді на більшість питань з розбудови незалежної судової гілки влади, а її затвердження на рівні нормативно-правового акта дасть змогу розпочати нову спробу реальної судової реформи. Водночас можна очікувати суттєвий спротив певної частини суддівського корпусу, не зацікавленої у збільшенні прозорості та відкритості судової системи через можливу втрату власної впливовості та додаткових джерел збагачення. Можливість реалізації запланованих заходів у 2006–2007 роках безпосередньо залежатиме від результатів парламентських виборів, хоча об'єктивно більшість політичних сил повинна бути зацікавлена у реалізації судової реформи.

ЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Зростання реального ВВП у січні 2006 року становило 0,9%. Основними чинниками цього було стрімке прискорення виробництва, розподіл електроенергії, газу та води (на 13,2%), зумовлений низькими температурами, а також високі темпи зростання послуг транспорту (на 6,8%), пов'язані з міжміськими пасажирськими перевезеннями на свята.

У січні реальний ВВП зріс на 0,9%

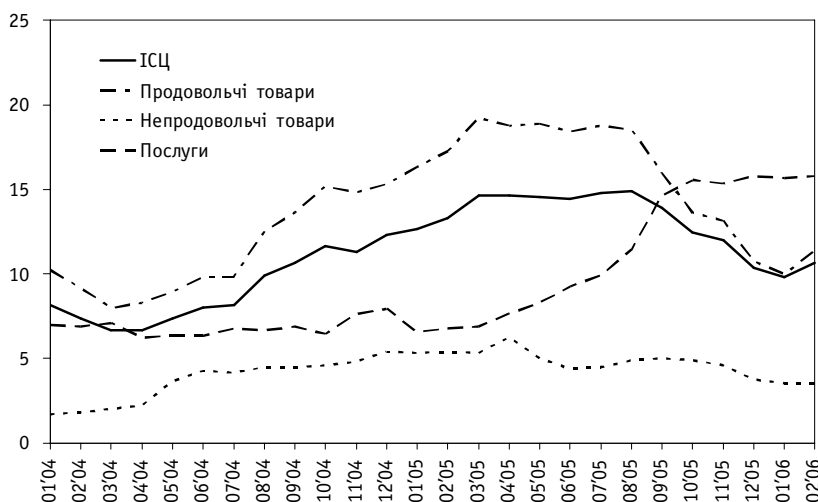
Обсяги промислового виробництва у січні 2006 року скоротилися на 2,9%. Особливо відчутним був спад в обробній промисловості, який становив 4,8%. Чинники скорочення промислового виробництва: 1) сильні морози; 2) невизначеність із цінами на газ; 3) більша кількість вихідних днів проти минулого року.

Зростання споживчих цін у січні—лютому 2006 року становило 3%. На відміну від доволі повільного підвищення цін у січні в лютому відбулося суттєве прискорення інфляції¹³. Показник за січень—лютий 2006 року — найвищий для відповідного періоду за останні шість років. Тенденція до скорочення інфляції у річному вимірі, що тривала впродовж попередніх п'яти місяців, припинилася.

Інфляція за перші два місяці 2006 року найвища за останні шість років

Графік 1. Зміна індексу споживчих цін і його компонентів

% річної зміни

Джерело: Держкомстат. Розрахунки: **квартальні передбачення**

Високі темпи зростання ІСЦ зумовлені суттєвим подорожчанням цін на продовольчі товари¹⁴. Найбільше у лютому подорожчали цукор (на 25,5%) і картопля (на 22,2%)¹⁵. Відбулося традиційне сезонне зростання цін на овочі — на 14,9%. Ціни на м'ясо та птицю залишаються стабільними — це

¹³ Інфляція в лютому 2006 року становила 1,8%.

¹⁴ Ціни на непродовольчі товари та послуги у лютому зросли лише на 0,2% і 0,6% відповідно.

¹⁵ Ми пов'язуємо стрімке подорожчання картоплі з переоцінкою державної статистики цін на цей товар, адже торішні дані про зміну цін на картоплю вочевидь не відображали реальної ситуації.

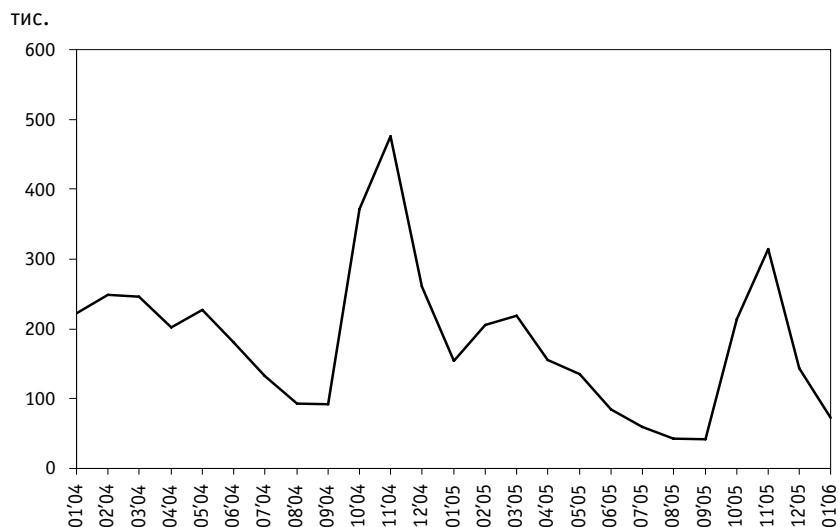
свідчить про обмежений вплив чинників заборони Росією імпорту українського м'яса та повідомлень про поширення пташиного грипу.

Активний розвиток споживчого ринку триває. У січні 2006 року роздрібний товарообіг зріс на 31,3%. Пожвавлений споживчий попит зумовив підвищення обсягів виробництва у харчовій промисловості на 6,6%. У січні 2006 року зберігалися високі темпи зростання доходів споживачів: реальна заробітна плата виросла на 22,8%.

Підвищення доходів громадян призводить до скорочення обсягів субсидій на оплату послуг ЖКГ

Одним із результатів торішньої тенденції зростання доходів населення, особливо громадян з низьким рівнем доходів, стало стрімке скорочення кількості заяв на отримання субсидій на оплату послуг ЖКГ¹⁶. У січні 2006 року такі заяви подали 73,1 тис. сімей, що вдвічі менше, аніж у січні минулого року. Упродовж 2006 року тенденція може послабитися через підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги.

Графік 2. Кількість сімей, які звернулися за субсидіями для відшкодування витрат на послуги ЖКГ

Джерело: Держкомстат

Банківський сектор – основний осередок іноземних інвестицій

За нашими оцінками, інвестиційна динаміка в більшості галузей на початку року була млявою з огляду на невизначеність із цінами на газ, політичні ризики напередодні виборів і блокування опозицією приватизації¹⁷. Триває тенденція активного поглинання українських банків іноземними¹⁸. Ми очікуємо, що 2006 року в банківській системі

¹⁶ Житлові субсидії призначають тоді, коли розмір плати за користування/утримання житла і житлово-комунальні послуги в межах норм споживання перевищує 20% середньомісячного сукупного доходу сім'ї (15% – для домогосподарств, які складаються з пенсіонерів та інших непрацездатних громадян, якщо до їхнього складу входять неповнолітні діти, інваліди I та II груп і середньомісячний дохід на особу не перевищує 50% прожиткового мінімуму). Цей розмір (20% чи 15% доходу) сплачує користувач послуг, на решту ж плати призначають безготівкову субсидію.

¹⁷ На 1 лютого 2006 року надходження від приватизації становили лише 10,7 млн. грн.

¹⁸ Зокрема у лютому було оголошено про домовленість щодо придбання Укрсоцбанку італійським Banca Intesa. Раніше було оголошено про угоди щодо придбання банку "Мрія" російським Внешторгбанком, УкрСиббанку – французьким BNP Paribas.

України відбуватимуться консолідація та прихід нових іноземних інвесторів.

Прогноз

Ми знизили прогноз зростання реального ВВП 2006 року до 4%. Основна причина перегляду нашого прогнозу – вищі ціни реалізації газу промисловим споживачам, які обмежать зростання, передусім у промисловості. Ми вважаємо, що 2006 року промислове зростання в Україні становитиме 3%.

Ми знизили прогноз зростання економіки 2006 року до 4%

Економічний розвиток 2006 року відбуватиметься в умовах суттєвих ризиків, реалізація яких призведе до сповільнення темпів економічного зростання:

- неспроможність нового складу Верховної Ради сформувати коаліційний уряд, що зумовить обмеження дієздатності системи урядових рішень;
- невизначеність ситуації з постачанням газу – упродовж року можливі нові спроби переглянути наявні домовленості з Росією та Туркменистаном;
- поширення торгових конфліктів з Росією на нові групи товарів і послуг.

Ми прогнозуємо, що 2006 року темпи зростання імпорту будуть вищими за темпи зростання експорту. Ця тенденція призводитиме до погіршення торговельного балансу та рахунку поточних операцій. Ми очікуємо, що за результатами 2006 року і торговельний баланс, і рахунок поточних операцій будуть від'ємними.

Погіршення балансу рахунку поточних операцій призводитиме до посилення девальваційного тиску на гривню. Утім, ми не очікуємо девальвації гривні 2006 року: торговий дефіцит буде частково компенсовано надходженням іноземної валюти від інвестицій, а НБУ має достатньо золотовалютних резервів, аби довго втримувати курс незмінним. Реальне зміцнення гривні триватиме.

2006 року інфляція прискориться, передусім внаслідок зростання цін на газ. Підвищення регульованих цін почнеться влітку – після виборів. Вплив обмежень Росії на імпорт української продукції тваринництва на внутрішні ціни буде практично нульовим¹⁹. Уповільнення темпів зростання доходів населення²⁰ обмежуватиме інфляційні тенденції. Ми прогнозуємо, що 2006 року індекс споживчих цін зросте на 12,5%.

Інфляція 2006 року становитиме 12,5%

¹⁹ За нашими оцінками, до Росії експортується лише 3% м'ясної та 14% молочної продукції від загального обсягу українського виробництва.

²⁰ Ми очікуємо, що реальні наявні доходи населення 2006 року зростуть на 5,5% (2005 року зростання становило 18,4%).

Таблиця 3. Основні макроекономічні показники

Показники	2002	2003	2004	2005			2006	Прогноз МЦПД на 2006 рік
				I–VI	I–IX	I–XII	I	
ВВП, ркз ²¹ , %	5,2	9,6	12,1	4,0	2,8	2,6	0,9	4,0
ВВП, млн. грн.	225 810	267 344	344 822	173 482	289 671	418 529	29 844	512 800
Валове нагромадження основного капіталу, ркз, %	3,4	15,8	10,0	-1,6	...	-4,0	—	7,0
Приватне споживання, ркз, %	9,0	12,1	14,5	14,9	...	15,4	—	6,5
Державне споживання, ркз, %	-6,7	14,8	5,4	3,6	...	4,1	—	5,0
Промислове виробництво, ркз, %	7,0	15,8	12,5	5,0	3,2	3,1	-2,9	3,0
Сільськогосподарське виробництво, ркз, %	1,2	-9,9	19,1	6,4	3,4	0,0	3,3	0,5
Роздрібний товарообіг, ркз, %	15,0	21,0	20,0	21,1	23,2	23,0	31,3	13,5
Експорт товарів FOB, кумулятивна зміна, %	10,4	28,5	41,6	9,2	6,1	5,0	...	4,0
Імпорт товарів CIF, кумулятивна зміна, %	7,6	35,6	26,0	26,0	25,8	24,6	...	10,0
Сальдо рахунку поточних операцій, \$ млн.	3 173	2 891	6 804	2 288	2 087	...	—	-547
Чисті ПІІ ²² , \$ млн.	688	1 411	1 711	586	1 031	...	—	6 000
Наявні доходи населення, ркз, %	18,0	9,1	19,6	25,4	23,2	20,1	22,8	5,5
Індекс споживчих настроїв ²³	93,4	99,4	100,1	105,2	95,5	103,1	—	—
Середня нарахована заробітна плата, грн.	376,4	462,3	589,6	724,6	764,3	806,2	864,9	—
Середня нарахована заробітна плата, ркз, %	18,2	15,2	23,8	17,0	18,0	20,3	22,8	14,0
Безробіття, визначене за методологією МОП, %	10,1	9,1	8,6	7,9	7,0	...	—	6,7
Доходи Зведеного бюджету, % ВВП	27,4	28,2	26,5	33,7	32,8	32,0	31,5	33,2
Видатки Зведеного бюджету, % ВВП	26,7	28,4	29,7	32,7	30,8	33,8	23,0	35,7
Сальдо Зведеного бюджету (дефіцит (-), профіцит (+)), % ВВП	0,7	-0,2	-3,1	1,0	2,0	-1,8	8,4	-2,5
Індекс споживчих цін, %	-0,6	8,2	12,3	6,4	7,1	10,3	1,2	12,5
Індекс інфляційних очікувань населення ²⁴	178,7	186,1	180,0	182,2	187,2	184,3	—	—
Грошова маса МЗ, зміна від початку року, %	41,8	46,5	32,4	24,3	35,9	54,3	-2,7	34,0
Офіційний обмінний курс, середній за період, грн./\$ ²⁵	5,332	5,333	5,319	5,055	5,050	5,050	5,050	5,05

Джерела: Держкомстат, Казначейство, НБУ, МЦПД

²¹ ркз = реальна кумулятивна зміна.

²² Чисті ПІІ – прямі іноземні інвестиції в Україну мінус прямі інвестиції резидентів України за кордоном.

²³ Сукупний індекс споживчих настроїв розраховується як середнє арифметичне окремих індексів. Значення індексу можуть змінюватися в межах від 0 до 200. Значення індексу дорівнює 200, коли всі громадяни позитивно оцінюють економічну ситуацію. Індекс дорівнює 100, коли частка позитивних і негативних оцінок однакова. Значення індексу більше 100 означає перевагу позитивних оцінок у суспільстві.

²⁴ Значення цього індексу може змінюватися в межах від 0 до 200. Значення індексу дорівнює 200, коли всі громадяни очікують зростання інфляції. Індекс дорівнює 100 в тому разі, коли кількість громадян, які очікують зростання інфляції, дорівнює кількості громадян, які очікують її зниження. Значення індексу більше 100 означає перевагу в суспільстві очікувань щодо зростання інфляції.

²⁵ Показники поточного року обчислено як середні за останній місяць зазначеного періоду.

ISSN 1816-7160

Публікацію **політичний коментар** засновано у квітні 2003 року.

Друкований засіб масової інформації **політичний коментар** зареєстровано в Державному комітеті телебачення і радіомовлення України, свідоцтво КВ № 9221 від 30 вересня 2004 року.

Редактор: Наталія Шаповалова.

Експерти: Олексій Блінов, Віра Нанівська, Іван Пресняков, Віктор Чумак, Наталія Шаповалова.

Літературний редактор: Надія Цісик.

Ми вдячні за допомогу та поради, які нам надавали консультанти Міжнародного центру перспективних досліджень (МЦПД).

Члени Наглядової ради Міжнародного центру перспективних досліджень не відповідають за оцінки та погляди, висловлені на сторінках публікації.

Хоча Міжнародний центр перспективних досліджень доклав усіх зусиль для забезпечення якості цієї публікації, ані МЦПД, ані його консультанти, ані члени Наглядової ради МЦПД не відповідають за жодні збитки чи шкоду, завдані особі, яка покладалася на цю публікацію, хоч би якою була причина цих збитків чи шкоди.

Щодо отримання публікацій МЦПД просимо звертатися за тел.: (044) 484-4410, e-mail: marketing@icps.kiev.ua

Дизайн і верстка: Остап Стасюк.

Розповсюджується за передплатою.

Поштова адреса Міжнародного центру перспективних досліджень:
вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050.
Телефон: (044) 484-4400. Факс: (044) 484-4402.
E-mail: office@icps.kiev.ua. Web: <http://www.icps.com.ua>

Місцезнаходження:
вул. Милославська, 39/48, Київ, Україна, 02094.